

"מרגיש הוא בתהום המבדילה בינו ובין המבוגר כל צורכו. ומשום שדחוקה לו השעה, משום שאינו מבין שזוהי רק שאלת הזמן, שעוד מעט יתבגר אף הוא, יתבסס ויהיה שלם כמו אחרים לפיכך הוא סובל. מתפתחים אצלו רגשות נחיתות.

בשום תקופה מחייו אין לאדם געגועים כאלה וכמיהה כזו לשלמות כמו בפרק זמן זה. אף פעם אינו מרגיש את חסרונותיו כמו עכשיו, בשעה שהוא שואף בלב תמים וביושר להשתלט עליהם ולתקנם. יושר לב זה לובש לפעמים צורה של הלקאה עצמית, ושבעתים יגדל הסבל אם אין הסביבה מתייחסת אל המתבגר ברצינות הדרושה".

יש המביאים לדור הצעיר את דברי ברל כצנלסון על שמירת שבת, שלמות ארץ ישראל וכדו', - ואינם מבינים שזה הדבר המקומם אותו. כמו כן זו לא הדרך, להביא לו את מאמר "הדור" ולומר לו: 'אתה גדול'. בכך אינך מתייחס ברצינות למצוקותיו ולכאביו, כי הוא עכשיו מיוסר, מחפש את עצמו, וחושב שמקומו ברחוב, שאינו בן לאביו ואמו - ואתה מספר לו שהוא מיוחס. צריך לכאוב את כאבו, להבין ולהרגיש שדור שלם נמצא בייסורים כאלה. הוא צריך להבין ולהרגיש שאתה מצטער בצערו, שאם לא כן אין לך פתחון פה. ודאי, כל הדברים שבמאמר "הדור" ובאורות עומדים בעינם, אלא שצריך לפתוח את הפתח לאמירתם ולהסברתם, ליצור 'קונטקט' עם המצב הזה, עם האישיות שמסתתרת במשבר הזה.

"אם הצעירים נתקלים במכשולים רבים והדרך לפיתוח האישיות חסומה בפניהם" - איש אינו מראה להם את הדרך, אינו מלמד אותם אמונה, "עלולות להתגלות גם תוצאות חולניות. הרגש של הנחיתות מתגבר וכדי לכסות עליו נעשה הילד אגרסיבי, ויש שרגשות השלילה מתפתחים ומביאים לידי אבוד לדעת". מהו אבוד לדעת מבחינה לאומית? ירידה מן הארץ או ויתור על חלקים ממנה הנובעים מאובדן הרגשה יהדותית בריאה ושלימה, מהעדר הקשר לתורה ומצוות ולאמונה.

ההורים, כמובן, במשבר גדול - "רוב ההורים שכחו מזמן את ימי נעוריהם ומשום כך אינם מבינים לרוח הילד שנשתנתה, הנה היא שובבה ובלתי מרוסנה, והנה היא הוזה וחולמת". - חושבים שמאמר "הדור" אבד עליו כלח, 'הילד הזה אינו כמו שחשבנו, חשבנו שיהיה לתפארת עכשיו אנחנו רואים אותו אדיש, חסר תוכן, ריק ומעצבן'. "הם ממשיכים להתייחס אליו כאל ילד פעוט, ממררים את חייו בגלל תנועותיו הבלתי זריזות ומנהגיו הרעים. המתבגר מתהלך קודר, זועף, קם מעל השולחן במרי, שותק שתיקת עקשן ומתכנס לתוך עצמו. אבל גם דרך זו אינה מוצאת חן בעיני ההורים והם מוסיפים לו דברי כבושין. יש וההורים נעלבים על ידי הרוח האדישה והפשוטת המנשבת מהדור הצעיר. מתלוננים הם על היחס הרע של הילד אליהם. על חוסר אהבה מצדו, על האינטימיות שלקתה ועל הרגש של הכרת תודה שנפגם". מאנשי התנועה הקיבוצית נשמעים לפעמים דברים כאלה. "אולם חשוב הדבר מאוד שההורים יבינו כי אין בהתנהגות בניהם שום השחתת המדות וליקוי באופי, אלא דרגה רגילה בסולם ההתפתחות.

יש שמצב רוחו של המתבגר מביא לנזירות ופרישות מחיי החברה, תוגה חרישית ממלאת את נפשו בשל בדידותו ובשל התהום שבינו ובין הסביבה...

בכל המקצועות של חיי הנפש מתגלה התמורה הפתאומית העוברת מן הקצה אל הקצה, משובבות לדיכוי הרוח, מחדות החיים לבחילה בחיים, מהתרברבות וסילסול בעצמו ליחס אירוני לעצמו" - כפי שמכירים אנו את האירוניה בדורנו, "מצב הרוח כאילו נתון על גבי מאזנים רגישים... בתקופת ההתבגרות מתגברת החשיבה המופשטת הבלתי תלויה בהסתכלות, היקף הראיה הרוחנית מתרחב והולך. במשך הזמן משתדל המתבגר ליצור לו השקפת עולם משלו, שאינה תלויה בדעת אחרים, מתחיל להתעניין בשאלות העומדות ברומו של עולם... אם כי ניצני ההתפתחות האינטלקטואלית מופיעים כבר בשנות ההתבגרות הראשונות, הרי מבחינה מוסרית

נעוצה עדיין הילדות בתוך תקופת ההתבגרות. עדיין אינו מפותח הכישרון לעשות את הטובה ולהימנע מהרע על יסוד מושגים מוסריים עצמיים.

בימי ההתבגרות כאילו נחרב כל מה שנבנה במשך השנים האחרונות, יצרים חדשים בוקעים ומתגלים וכופים על הרצון. המחנכים חושבים שהרצון נחלש, התערער, אולם זוהי טעות. הרצון אמנם התפתח והולך אבל היצרים החדשים עומדים על דרכו למכשול. הרצון נסחב פעם על ידי דחיפה זו ופעם על ידי דחיפה אחרת. הנה נמשך הילד אחרי מטרה אחת והנה הוא כולו התלהבות כלפי מטרה אחרת. יש שהוא מתעקש במצב של שלילה וסתירה כלפי המסורת והדברים שהמגודלים מחייבים אותם אבל – ידעו המחנכים – הוא סותר לשם בניין, הוא שולף אבטוריטה בגלוי ומחפש בחשאי אבטוריטה חדשה. נחוץ לו מישהו שישמש לו סמל ודוגמא לחיים חדשים. מחנך בעל אידיאלים יכול לעשות גדולות בשביל המתבגר”.

במאמר “הדור” מסביר הרב שהמסבר ביחס לחיי הקדושה והאמונה בא מפני שהתורה והמצוות בצורה בה הן מצטיירות עתה קטנות הן בשביל הדור המחפש אותן בגדלותן – ולכן הוא מואס בהן. משבר זה עובר עתה אף על התודעה הלאומית, שכפי הגלגול הראשון, המוקטן, היבש והחילוני שלה אינה מספקת אותו והוא מחפש את עצמו בהכרת התודעה האמיתית, ה’אני’ הגדול האמיתי שלו, ובזה כלולה ממילא גם התשובה לתורה ומצוות.

אם נתרגל להסתכל, להבין ולדבר כך – תהיה לנו יכולת גישה והשפעה על הדור, ונוכל לעזור לו במצוקתו הנפשית.

כמו שמצד הקב”ה אין התהליך נפסק, כך טמונים באומה אותם הכוחות שיכולים להעמיד את הבניין, ולהשיב רוח חיים לכל האברים ולכל כוחות החיים של עם ישראל.

צריכים לקום מקרבנו ישובים המהווים דוגמא איך להעמיד בעם ישראל תודעת בניין ויצירה, כוחות חיים וכוחות בניין הארץ מתוך גדלות של קדושה ואמונה. צריכים אנו להראות איך אפשר מתוך אמונה גדולה, לבנות בתקופת הבגרות בגבורה עצומה, עוד יותר מכל הבניין שנעשה בתקופת הילדות. עלינו להיות שלוחים לפני המחנה המהווים דוגמא כיצד ניתן לבנות את כל החיים הארציים, החקלאיים, המשקיים המדיניים וכל חיי המעשה של עם ישראל דווקא מתוך אמונה וקדושה גדולה, ובהרבה יותר גדלות, עוז והצלחה. ותהיה זו דוגמא בזעיר אנפין לאומה כולה.

רבה של יפו – שיעור 1
כיצד לנצח במלחמת דעות

איגרת תקמא
[איגרות הראיה, חלק ב עמ' קסט-קעג]

ב"ה, עה"ק יפו ת"ו, ר"ח סיון תרע"ג.

מהררי קודש שלו רב לכ' ידידי הרב הגדול החכם הנעלה מוהר"ש נח גאטליב שליט"א.
אחדשה"ט באה"ר,

סליחה גדולה אני צריך לבקש מכבוד ידידי, על איחור דברי תשובתי על מכתבו הנכבד, אשר העירני בו לכתוב הגיון-לבי ע"ד "אגדת ישראל". יאמין לי כת"ר, כי כבוד הענין מצד עצמו, וכבודו החביב גם יחד האיכוני תמיד למלא את דרישתו, אבל בכל עת נמצאו נגדי מניעות, אשר דחוני מיום אל יום. גם כעת איני יכול למלא את החפץ כראוי, לכתוב לפי גדל-ערכו של הנושא, שהוא צריך ספר וספרים, וספרות שלמה ותדירית. רק ראשי-פרקים אציגה בזה, משרשי דעותי בענין הקדוש והנשגב הזה. הכלל היסודי למגמתה של כל תיאוריה רוחנית, העומדת להאיר ולהחיות. להציל ולגונן על איזו הופעה רוחנית המתגלמת בחיים, נגד זרמים רוחניים אחרים שגם הם מתגלמים בחיים, והם מקטרגים אותה, ממעטים את צביונה ועושקים ממנה כחות, אורות ונשמות, הוא: שהתיאוריה המתעודדת, על הגנתה והשפעתה החיה, צריכה להחזיק בקרבה את כל היקפה, רחבה ורומה, של התיאוריה המנגדת, שממנה האסונות נובעים אליה. היא צריכה למוד את כח האויב בכל הערכים וכל השיעורים, ולהתנשא בכל כח ממעל לו, אחרי שתגיע כבר בכל שיעור-קומתה אליו. במלחמות תיאוריות עיקר כח האויב הוא, כמובן, הכח הרוחני, המוסרי, הרעיוני, הפנימי, וההלך הנפשי. אלה הם העיקרים, ועמהם נגרים ג"כ הטפלים: הכסף, הסידור, הקנינים, וריבוי העוזרים והנקשרים אל הדגל. ואם אויבים רוחנים רבים מגיחים, באמת החובה מתכפלת להתנשא ממעל לכולם. וע"פ זה הדעה נותנת, ש"אגדת ישראל" צריכה היא להתחשב עם כל הכחות הרוחניים השמאליים, העומדים לשטנה על דרך-החיים של ישראל, לשער באומד יפה את העושר הרוחני שלהם בכל המובנים, ולהתאמץ להתנשא עליהם, בכח עליון כזה, שאין לכולם גם יחד, ולה יש ויש, - זהו כח הקודש האלהי.

אמת הדבר שכיון שאנו קוראים בשם ד' הרי הכל בכלל, ואם כן הרי יש לנו כל. אבל אנחנו צריכים לדעת, שכל דבר נערך הוא ע"פ שיעורו, "ואפילו רוח- הקודש השורה על הנביאים במשקל היא שורה, שנאמר: לעשות לרוח משקל" (מדרש), ואם באמת אנו קוראים בשם ד', בצורה שקריאה זו תנצח לפנינו בבית- מלחמתנו, - הננו קוראים לאמר: "הבו גודל לאלהינו". כבימי-קדם עלינו לקרוא לא סתם בשם ד', מה שמספיק לפעמים בעתות-המנוחה, כ"א בשם ד' הגדול, כבימי המלחמה הגדולה על היצרים דע"ז ודעבירה בימי יסוד-המעלה בימי עזרא ואנשי כנסת-הגדולה, והגודל הזה, שאנו צריכים לגדל את התיאוריה הרוחנית העליונה שלנו, צריך שיעלה במדתו הכמותית והאיכותית על כל אותן התיאוריות של חיילי השטנים למיניהם.

לאשרנו נתקבצו בימינו תמציות של תיאוריות שמאליות מרובות בתוך תיאוריה אחת, רבת-כח ועשירת-השפעה, עד שמצב- המלחמה שלנו, בין במעמדים של מגן ובין של תנופה, יהיה על-ידי-זה יכול להיות מרוכז, וזה בודאי מקרב את הנצחון. כמעט כל הכחות הרוחנים, המוסריים והשכליים, של כל ארחות-ההסתה שעמדו על ישראל מעולם, וצדו נפשות בחלק הטוב שבהם, "כי נופת תטפנה שפתי זרה וחלק משמן חכה", נקבצו יחד בהתיאוריה האחרונה של הלאומיות הכפרנית, האומרת בקול חצוף, שאין לה חלק בכל קודש, מיסודו, מפני שהיא כופרת בעיקר, ופשוט שכיון שבטל העיקר בטלה הטפלה, "שרשם כמק יהיה ופרחם כאבק יעלה", וכל-כך למה מפני "כי מאסו את תורת ד'

צבאות ואת אמרת קדוש ישראל נאצו". הרשעה הזאת היא עשירה כ"כ ברוחה, מחומשת בכשרונות רבים, ממולאה הגיון ושירה, והלך-נפש, עד שהיא מטלת עלינו - לא בחנם - אימה בגדלה, ואחר-כך הננו בטוחים, שהיא מוכרחת לכרע ולפול, ולהמס כדונג מפני אש, מאור אלהי אמת צור ישראל באמת. לא נדבר ע"ד ההשכלה, הכללית והעברית, ע"ד הסידור וחפץ הבניה והעבודה. שסגלה לה תיאוריה זו, ע"ד עשרה שהולך ורב, ע"ד ספרותה רבת-הגוונים ההולכת ופורה, - כל אלה היו דומים לגמלים רבים טעונים פשתן שזיק אחד מאורו של בית יעקב אש יוצא ושורפן, אם לא היה לה עם-זה גם כח מוסרי גדול ואדיר, שאי-אפשר לעקור את יסודו ואי-אפשר לגעת גם ברבים מענפיו. הכח המוסרי היסודי שצפון בקרבה, - דוגמת שם-המפורש שבפי צלמו של נבוכדנאצר, הנותן לה את העצמה של ציפור זו שישבה לה על איקונין של מלך, שאי-אפשר לזרק בה חץ וגם לא לידות בה אבן שלא יהיה כרוגם איקונין של מלך, -- הוא האומר "כללות האומה", הגוי כולה השגור בפיה. לאומיות זו היא אומרת, ולפעמים גם בלא לב ולב, שהיא דורשת את ישועת כלל-ישראל, כולו דוקא, אינה מתחשבת עם פרטים ולא עם סיעות ומפלגות. כי-אם דוקא את הכלל כולו היא חפצה לתפוס בלבבה, את כל ישראל, את האומה, והאומה בערכה הכללי היותר חסון, שאפשר למח אנושי חלוני, שלשד האור האלהי נתיבש ממנו, לתפסו, האומה בערכה ההיסטורי והמוסרי, ועם-זה היא פושטת ידה על ארץ-ישראל וחבת-ציון וכל מקראיה, באומץ-לב וגבורה בלתי-מצויה. ואחרי-כך יודעים אנו ברור, שלא חוכל להצליח, וכי שד מוכן לרגליה, כל-זמן שלא תשא עיניה למרום להשען על קדוש-ישראל. ודיעה זו אנו יודעים מהמקורים היותר נאמנים, המקורים האלהיים, אשר לעד יזרמו באמתתם. "והארץ כבגד תבלה ויושביה כמו כן ימותון, וישועתי לעולם תהיה וצדקתי לא תחת", דעותיהם ושרעפי-עשתונותיהם לאפס יהיו, והחוסים בהם יבושו משברם ודבר אלהינו יקום לעולם, וישראל רק בד' יהיה נושע תשועת עולמים. אלה המקורים והנסיגות הרבים, שהראו את אמתתם המנצחת בגלוי, נגד כל העמים, ונגד הסיעות הכושלות, שהיו תמיד אזרות באיזה כח רוחני גם בישראל, הם עומדים בודאי על צדנו אבל זה לא יפטר אותנו מלהכין את כל הדרוש, לפי כל המדה היותר רחבה של הכח והמרץ, בעת אשר אנו קרואים למלחמה, בתחילה להציל ולהגן, ואחר כך להתגבר עד כדי הצדק להריע ג"כ תרועת-נצחון של כבישה ולכידה. ובכן ברור הדבר, שאי-אפשר לנו לזוז ממקומנו לקראת האויב בלא אותנו הכח המוסרי העליון, זאת היא האמרה "כללות האומה", ישראל כולו. אסור לנו להפריד ולפרר, אסור לנו לומר: "זהו שלנו ואנו דואגים עליו, וזהו לא שלנו". כשנעסוק לפעמים בפרטים בודאי נפלה בין איש לאיש ובין סיעה לסיעה לפי ערכם, אבל כשאנו מתרשמים אל התוכן היסודי כולל הכל, אין אנו רשאים להבדיל בו בין טובים לרעים, ועל דעת המקום ועל דעת הקהל הננו מוכרחים להתפלל עם העברנים גם כן, ותקות-לבבנו צריכה להיות מקפת את הכל, את הכלל כולו, ובכל ערכיה "להתפלל עם העברנים" אני אומר, אך לא להתחשב עם דעותיהם העברניות, לא להזמין במחיצותינו בתור פועלים ומנהיגים, אבל להתפלל, כלומר: לדרוש בלב ונפש את שלום הכלל כולו וישועתו, במובן היותר רחב, והכלל כולל את הכל: "זרע אדם זרע בהמה" והנה כשאנו צריכים להרים את הנם בתוכן המלא של הכלל כולו ולכוין את לבבנו לתל-תלפיות זה, בכל העומק והרוחב שבכל הערכים הנכללים בו, מובן הדבר שבתחילה, מוטל-חוב עלינו, הדוגלים בעז שם ד', העומדים על הבסיס החי והבטוח של האימה עדי עד, להכין בסיס של תוכן כללי בין העדרים השונים שבין עדר-ד' זה כשהוא לעצמו. מיד הרינו קרואים לחפש אחרי דרכי-תעמולה של קירוב הלבבות, ברצונם ובהבנתם, ועל זה אנחנו צריכים שלא לאחר ולהשתמש בכח של ספרות מכנסת ומסבירה. הננו רחוקים זה מזה בדעות ובמהלכי-נפש, מפני שנתחננו באופנים שונים, והושפענו מהשפעות שונות. אוצר הרוחניות שלנו, החלק הרוחני שבתורה בכל הרחבתו, לא היה לנו לעסק קבוע עד כדי הכנסת כל גווניו לתוך לבבנו, כמו שעשו המעולים שבת"ח בחילוקי הדעות המעשיות, אלא במקרה הושפעה כל סיעה מהספרים היותר קרובים לחוגה, מן ספר "האמונות והדעות" עד ה"ראשית-חכמה", מן "נפש החיים" עד "תולדות יעקב יוסף", מן "יסוד ושורש העבודה" עד ה"מורה", מן ס' "קב הישר" עד "אגרות צפון", ישנם קוים רבים מפרידים ומחברים, וסיעותינו השפעו מכל אלה ודוגמתם כל אחת